

CEYHUN ATUF KANSU’NUN ŞİİR SANATI VE ŞİİRİNDE ÇOCUK**Mustafa AYDEMİR*****Özet**

Türk edebiyatında 1880’den sonra ortaya çıkan yeni şiir anlayışı, eskinin devamı olmaktan kurtulamaz. Tanzimat döneminde her ne kadar soyuttan somuta doğru gidilse de yenileşme yolundaki aksaklıklar, Servet-i Fünûn döneminde az da olsa giderilir. Millî Edebiyatla başlayan Anadolu insanının edebiyattaki yerini alması, Cumhuriyet döneminde gerçekleşir. 1941’de ortaya çıkan Garip Hareketi ve toplumsal gerçekçilerin hâkim olduğu bir ortamda Ceyhun Atuf Kansu, kendine has bir tarzda şiir yazar.

Çocukluğu, Kurtuluş Savaşı yıllarının Ankara’sında geçen Kansu’nun sanatının temeli burada şekillenir. Ulusçu kimliği ise İstanbul’da okuduğu Tıp Fakültesi yıllarına rastlar. Kansu’nun halktan ve onun sorunlarından sıkça bahsetmesi, Atatürk’ün “Halkçılık” ilkesine sıkı sıkıya bağlı oluşundandır.

Çocuk hekimi olan Kansu’nun şiirlerinde “çocuk” ve “çocukluk” önemli bir yer tutar. Doğrudan çocuklar için yazılmış birçok şiiri bulunan şairin, geleceğin büyükleri olarak gördüğü çocuklar konusundaki duyarlılığı büyüktür. Kansu’nun insana bakışı evrenseldir. Adı, kimliği, dini ne olursa olsun haksızlığa uğrayanların yanındadır. Dünya kardeşliğinden hareket ederek Latin Amerika ülkeleri, Vietnam gibi mağdur olmuş insanlara ve özellikle de ezilen çocuklara tahammülü yoktur. Bu çalışmamızda amaç; Kansu’nun sanat anlayışını kısaca tespit etmek ve şiirlerinde çocuğa bakışını yakalamaktır. Bu bağlamda çalışmamızın giriş kısmından sonra Kansu’nun Türk şiiri içerisindeki yerine ve sanat anlayışına kısaca değinilmiş ve şiirlerinden hareketle çocuk temasını işleyiş tarzı ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ceyhun Atuf Kansu, şiir, çocuk, çiçek.

CEYHUN ATUF KANSU’S POETRY AND THE CHILD IN HIS POETRY**Abstract**

The new sense of poetry that emerged in Turkish Literature after 1980 hasn’t been able to avoid being continuation of the old. Although it progressed from abstract to concrete at Tanzimat reform era, failures that occurred while becoming modern were even a little recovered at Servet-I Fünun Era. Anatolian people’s taking part in the literature that began with National Literature took place in republican period. In an environment where Garip Movement, which began in 1941, and social realists dominated, Ceyhun Atuf Kansu composed poetry idiosyncratically.

Kansu’s art began to take shape in Ankara, where he spent his childhood during Independence War. He developed his nationalist identity in İstanbul, where he attended Faculty of Medicine. He is deeply loyal to Atatürk’s populism principle that’s why he often mentioned society and its problems.

* Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mustafa758@windowslive.com

“The child” and “childhood” have a place in the poetry of Kansu, who was a podiatrist. The poet had a great sensitivity towards children, he saw as future’s adults. He had a lot of poems, which were directly written for children. Kansu’s view of human is universal. Whatever their names, nationalities, religion are, he is with the one who is hard done by. Considering brotherhood of people, he is out of patience for bedevilled people like Latin American people and the Vietnamese and especially the oppressed children.

The aim of the study is to define Kansu’s sense of art briefly and to catch his point of view towards the child in his poetry. Within this context, after the introductory of this study, Kansu’s place in Turkish Poetry and his sense of art have been mentioned briefly and how he approaches the theme “children” has been discussed.

Keywords: Ceyhun Atuf Kansu, poetry, child, flower

Giriş:

Türk edebiyatında 1860’tan sonra başlayan yeni şiir anlayışı, “eski şiiri tenkit” amacıyla ortaya çıkar (Tanpınar 1982, s. 298). Eski şiirin hayale dayanan anlayışına karşılık, Tanzimat sanatçısı, şiiri yaşanan hayata uyarılmanın peşine düşer. Ancak eski şiirin köklü birikimi, sosyal şartlar ve şairlerin kişisel özelliklerinden dolayı Tanzimat şiiri uzun bir süre eskinin etkisinden kurtulamaz.

Modern şiire öncülük eden 1876 sonrası şairler, sahip oldukları birikimle, yeni anlayış ve temalarla şiiri zenginleştirirler. Soyuttan somuta doğru giden şiir, iyiden iyiye gündelik yaşantıyı da içine alarak dünyevîleşmeye başlar. Batı edebiyatının etkisiyle sanatçının estetik anlayışında da tabiatı yeniden idrak etme ve “tabiatla insan ruhunun birleşme” gerçekleşir (Tanpınar, 1982, s. 273).

Tanzimat şiirinde yenileşme yolunda görülen bazı aksaklıklar, Servet-i Fünûn’da büyük ölçüde ortadan kalkar. Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin ve Süleyman Nazif tarafından Servet-i Fünûn şiiri “imbikten süzülürcesine” oluşturulmaya çalışılır. Bu şairler, sosyal konulardan uzak kalarak ferdiyetçi bir tavırla şiirler yazarlar (Aktaş, 1996, s. 95). Sonraki dönemlerde her ne kadar Tanzimat şiiri göz ardı edilmezse de dikkatler hep Servet-i Fünûn şiirinde yoğunlaşmıştır.

Servet-i Fünûn şiirinden beslenen ve daha sonra millî bilincin oluşmasına zemin hazırlayan Fecr-i Ati şiiri, modern şiirimizin estetik zevkinin tesisinde etkili olur. Millî Mücadele yıllarına ait birtakım izler, özellikle şiir yoluyla aktarılır. Böylece şiirin konusu “memleket” olur (Enginün, 1992, s. 570). 1911’e geldiğinde, siyasî ve sosyal şartlar gereği

millî bir hüviyete bürünen şiirde, Anadolu ve Anadolu insanı ele alınarak Cumhuriyet dönemi şiirinin alt yapısı oluşturulur.

Halk kültüründen ve halk şiirinden yararlanan Cumhuriyet şiiri, zengin bir kaynağa sahiptir. Zira bu dönem; Servet-i Fünûn, Fecr-i Ati ve Millî Edebiyat birikiminin yeni ad altında tezahürü gibidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ortaya çıkan yeni şiir geleneği, kadim şiir anlayışımız ile Batı kültürünün harmanlamasıyla oluşur. Sanatçılar, *Cumhuriyet ile birlikte bir uyanış* içine girdiklerinden Atatürk ve milliyetçilik gibi temalar üzerinde durmaya başlar (Enginün, 1992, s. 69).

Mütareke dönemi ve Kurtuluş Savaşı yıllarından itibaren süregelen memleket edebiyatı 1941'de ortaya çıkan Garip Hareketi'nden (Birinci Yeni) sonra da varlığını devam ettirir; ancak bu hareket, şiir geleneğini sarsmaya başlar. Bunun dışında toplumcu gerçekçiler de memleket edebiyatını, köy edebiyatı hâline getirirler. Böyle bir ortamda ortaya çıkan Ceyhun Atuf Kansu, edebiyat topluluklarının dışında kendine has bir çizgide şiir yazar. O günlerin egemen şiir tekniklerine yakınlık gösterir; ancak belli bir akımın ya da şairin yörüngesine girmez (Doğan, 1998, s. 21).

Kansu'nun Hayatı ve Eserleri:

7 Aralık 1919'da İstanbul Bostancı'da dünyaya gelen Ceyhun Atuf Kansu, henüz bir buçuk yaşındayken annesinin ölümü üzerine Ankara'da bulunan babası Nafi Atuf'un yanına gönderilir. Böylece onun çocukluğu Kurtuluş Savaşı'nın önemli merkezlerinden olan Ankara'da geçer. O dönemin Ankara'sı ile ilgili zihninde kalan "devrimi, halkı ve doğası" olur (Kansu, 1978a, s. 5).

İlkokulu Ankara'da, ortaokulu ve liseyi ise İstanbul'da yatılı olarak okuyan Kansu'nun şairliğinin ilk belirtileri, lise yıllarında arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı *Filiz* dergisinde yayımladığı "Bahar Rüzgârı" şiiriyle ortaya çıkar. Bu şiirle onun sanatçı kimliği ve sanata bakışı şekillenir. Yıllar sonra Türk edebiyatında önemli bir yer tutacak olan *Sakarya Meydan Savaşı* adlı şiir kitabının da zihninde şekillenmesi bu yıllara rastlar. 1938 yılında kazandığı İstanbul Tıp Fakültesi'nde okurken de yazmaya devam eden Kansu'nun kendi ifadesiyle *ulusçu* kimliği bu dönemde oluşmaya başlar (Erkal, 1998, s. 25-26).

Lise yıllarında başladığı Anadolu insanına sahip çıkma fikri, hayatının son dönemlerine kadar sürdüren Kansu, Cumhuriyet'e ve Atatürk'e bağlı bir şairdir. Popülizmden uzak bir şekilde Atatürk'ü ve onun yaptıklarını halka anlatarak hayatının sonuna kadar bu mücadeleyi

verir. Sanatçı kimliğinin oluşmasında etkili olan Turhal'a kendi isteğiyle çocuk hekimi olarak gitmesi, Anadolu'ya kaçıştan başka bir şey değildir. Ona göre Ankara, Atatürk duyarlılığını kaybetmiştir.

Hem şair hem de çocuk hekimi olan Kansu, gösterişten uzak ve mazbut bir hayat yaşamayı tercih eder. Hekimliği, insanları ve özellikle de çocukları daha yakından tanıma fırsatı sağlarken; aydın kimliği de Atatürk'ü anlamasına vesile olur. Bu özellikler, onu çağdaşı birçok şairden ayırır.

Kansu'nun fikir dünyasında başta Yunus Emre olmak üzere Anadolu'nun kültür ve manevi hayatında etkili olan isimlerin tesiri olduğu görülür. Pir Sultan, Hacı Bektaş-ı Veli ve Köroğlu gibi haksızlığa başkaldırının isimleri, onun şiirlerinde fazlasıyla yer bulur. Bu manevî isimlerin dışında Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Mehmet Akif ve Ömer Seyfettin'in de etkisinde kaldığı görülür. Üniversite sıralarında beğenerek okuduğu Ahmet Muhip Dıranas ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın dışında Cahit Külebi'yi de sonradan tanır.

Çocuk hekimi sıfatıyla halkla iç içe yaşayan ve Anadolu insanının güvenini ve sevgisini kazanan Kansu, Atatürk ilkelerine gönülden bağlıdır. Özellikle "Halkçılık" ilkesini benimser ve hayatının gayesi yapar. Eserlerinde halktan ve onun sorunlarından sıkça bahsetmesi bu sebeptendir. Onun halkçılığı; eşit toprak dağılımı, halkın eğitimi, demokratik yönetim ve sanayiye ilerleme gibi konulara dayanmaktadır. Halkı tanıyamamış birtakım aydınların kendini halkçı olarak göstermesi, Kansu'yu halkla iç içe yaşamaya sevk eder. Zira halkı tanımak; ancak onu anlamakla ve oradan beslenmekle mümkündür (Kansu, 1972, s. 3-4).

Kansu'nun insana bakışı, belli sınırlar içerisinde yaşayan insanlardan ibaret değildir. O, evrensel düşünerek adı, kimliği, dini ne olursa olsun haksızlığa uğrayanların yanındadır. Dünya kardeşliğinden hareket ederek Latin Amerika ülkeleri ve Vietnam gibi mağdur olmuş insanlara ve özellikle de çocuklara üzülmemektedir.

Hem düzyazı hem de şiir alanında birçok eser veren Kansu'nun daha çok şiirleriyle ön plâna çıktığı görülür. *Bir Çocuk Bahçesinde* (1941) adını taşıyan ilk şiir kitabında, çocukluğa özlem, anne ve vatan sevgisi gibi temalar yer alır. Henüz Tıp Fakültesi'nde öğrenciyken yayımladığı *Bağbozumu Sofrası*'nda (1944) çocuk temasının yanı sıra yaşama sevinci de ön plâna çıkar. Tabiat, çocuk ve yurt sevgisinin dile getirildiği bu eserlerden sonra mesnevi tarzında yazılmış *Çocuk Gemisi* (1946) adlı eserinde sosyal konulara ağırlık verdiği görülür.

Turhal Şeker Fabrikası'nda doktor olarak çalıştığı yıllarda *Yanık Hava* (1951), *Haziran Defteri* (1955) ve *Yurdundan* (1960) adlı eserleri yayımlanır. Çocuk ve Anadolu bütünleşmesinin sağlandığı *Yanık Hava*'da Kansu'yu *çocuklar şairi* yapan adımların atıldığı görülür. *Haziran Defteri* ise hayal ve hakikat çatışmalarının hissedildiği şiirlerden oluşur. Memleket sevgisi ve millî değerlerin yoğunlaştığı *Yurdundan* adlı şiir kitabı, bir Anadolu güzellemesi olarak ortaya çıkar.

Kansu'nun bundan sonraki şiir kitaplarında sosyal meselelerin ağırlık kazandığı görülür. İnsanın realist bir tarzda anlatıldığı *Bağımsızlık Gülü* (1965) adlı eser, artık düşüncelerin fiiliyata geçtiği ve Atatürk gerçeğinin işlendiği şiirlerden oluşur. Türk edebiyatı içerisinde farklı bir yere sahip olan *Sakarya Meydan Savaşı*'nda (1970), Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşananların perde arkası bir destan havasıyla dile getirilir. Son şiir kitabı *Buğday, Kadın, Gül ve Gökyüzü*'nde (1970) var olma mücadelesinde başarıyla çıkmış bir milletin savaş sonrasındaki hayatı, kalkınmışlığı ve aşkları *egzotik* bir şekilde işlenir (Erkal, 1998, s. 73-74).

Kansu'nun Sanat Anlayışı:

Kansu, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan memleket edebiyatı geleneğini bağımsız bir şekilde sürdürür ve devrin moda cereyanlarının dışında kalmayı tercih eder. Ancak gerek 1940'lı yıllarda ortaya çıkan Garip (Birinci Yeni) akımına; gerekse 1950'lerde bu akıma tepki olarak doğan İkinci Yeni anlayışına karşı olmayıp yer yer bu akımlardan istifade eder. Çok uzun şiirler yazan Kansu'nun önce "Anadolu'nun mahallî rengini" yakaladığı, daha sonra "toplumsal gerçekçilere" (Enginün, 1992, s. 577-578) katıldığı iddia edilse de bu durum onu bağımsız bir sanatçı olmaktan uzaklaştıramaz.

Kansu'nun sanatkârlığını, 1938-1945 yılları arasında hece vezni ve Halk şiiri tarzında yazdığı ilk dönem; 1945-1950 yılları arasında yeni şiirin asıl formunu oluşturduğu ve *kendi oluşumuna katkısı olacak beceriler kazandığı* ikinci dönem; 1950'den sonra Halk kaynaklarından yararlanan, temiz ve içten bir Türkçe söyleyişin hâkim olduğu üçüncü dönem olmak üzere toplam üç döneme ayırmak mümkündür (Kurdakul, 1994, s.267).

Kansu, 1941'den sonra yayımlamaya başladığı şiirlerinde Halk şiiri geleneğinden faydalanarak Anadolu gerçeğini modern bir tarzda dile getirir. Şiirlerinde Halk edebiyatına ait motiflerin ve "Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı" gibi hikâyelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülür. Kansu'nun şiirindeki "buram buram tüten bir yerlilik, renkli bir

yalınlık, cana yakın bir sıcaklık” onu günümüzün Yunus’u konumuna yükseltir (Salihoğlu, 1976, s. 14).

Kansu, şiirine kaynak olarak Halk şiirini gösterir. Halk şiirine karşı duyarlılığı, onu yer yer Karacaoğlan’a yaklaştırır. Halk şiirini, insanımızın duygusu ve içten söyleyişi olarak kabul eden Kansu, “Eğin Türküsü” şiirinde türkü formuna ağırlık verir. Ona göre, türküyü bilmek, insanı sevmekle eşdeğerdir. Zira türküler, insana yurdunu ve sevgiyi anlatır. Kansu’nun türkü formuna duyarlılığı, halkçılığından kaynaklanmaktadır. Onun için türkü, halka mesaj vermenin aracıdır. Anadolu’nun türküsünü bilsek ve sevsek daha kardeşçe, daha insanca bir dünya kuracağımıza inanmaktadır (Kansu, 1961, s. 6).

Bilirim yurdumun uzun yollarını

Seherde çıkar az gider uz gidersin

Bir kısa bahar, bir susuz yaz gidersin

Geçilmez bulursun koca dağlarını (Kansu, 1991b, s. 31).

Kansu’nun sanat anlayışı, üç temel unsur üzerine inşa edilmiştir. İlki, bütün güzellikleri içine alan şiir; ikincisi, Atatürk sevgisine bağlantılı olarak ortaya çıkan vatan sevgisi; üçüncüsü ise çocuk ve dolayısıyla insandır. Bu üç unsur Atuf’u sevginin şairi yapar (Erişen, 1978, s. 21).

Topluma yönelik şiir anlayışından sonra şair, en büyük sorun olarak kabul ettiği özgürlük anlayışına yönelir. Kansu’ya göre sanat, halkı anlatmalı; şiir ise halka güç vermelidir. Anadolu insanının yaşamına “halkçı gibi değil, halk gibi katılmak” gerektiğine inanan Kansu, sanatını bu çerçevede geliştirir (Kurdakul, 1994, s. 267). Her aydın, halkı anlatmayı bir misyon olarak üstlenmeli ve kalemını bu doğrultuda kullanmalıdır. Halk yaşantısını anlatmayan kalem, sahibine utanç vermelidir:

Kalem neye yarar diyorum, kalem neye yarar

Bir halk kokusu olmalı gazete kokusu

Aşağılıklarla ıslanmış cenabet kâğıt

Kâğıt senden utaniyorum (Kansu, 1991a, s. 66).

Kansu, gerek kişiliğiyle gerekse sanatıyla Atatürk sevgisini ve ona bağlılığı her fırsatta dile getirmekten geri kalmaz. Atatürk’ü anlayan ve yaşamında tatbik eden Kansu, sanatını Atatürk’e ve ilkelerine adar (Kansu, 1978a, s. 6). Zira Atatürk ilke ve inkılâpları, özgürlük

mücadelesi veren milletlerin kurtuluşuna öncülük eder. Böylece sanatının çerçevesini de belirlemiş olur. Dünya görüşü olarak kabul ettiği Kemalizm'in temel ilkeleri ışığında ulusalla evrenseli birleştiren Kansu, “şairaneden korkmadan” ülke gerçeklerini dile getirir (Kurdakul, 1994, s. 268).

Dadaloğlu, Dede Korkut, Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal'ın etkisinde kalan Kansu'nun haksızlıklara tahammülü yoktur. Politikaya ve siyasî bir kimlikle ortaya çıkmaya karşıdır; ancak her sanatçının şiirinde bir politika sürdürdüğünü söyler. *Sakarya Meydan Savaşı* adlı eserinde politika ile şiiri karıştırdığını belirten Kansu, her ozanın sözcüklerinde bir politikanın olmasını olumlu karşılar. Bu yüzden kendisi de halktan biri olmanın gereği olarak onların problemlerini dile getirmeyi politika edinir (Kansu, 1978b, s. 40).

Kansu, yeni şiir anlayışının kendisine sunduğu imkânları kullanarak eserlerini Halk şiiri motifleriyle zenginleştirir. Onun anlatımına canlılık kazandıran önemli unsurlardan biri, yaşanan gerçekliği şairane bir tavırla ifade etmeye çalışmasıdır. Denilebilir ki dış âlemden kaynaklanan çağrışımlar dünyası, “Kansuca” anlatımın en önemli özelliğini oluşturur. Bazen yaşam ile geometrik şekiller arasında ilgi kurarak bir hayat felsefesi oluşturmaya çalışır. Bu yolla, insanın dünyaya bakışındaki derinliği verme niyetindedir. Evrensel bir açı arzulayan şaire göre “en büyük açı özgürlüktür” (Erkal, 1998, s. 55).

Yaz rüzgârından açılınca dostum

Açılarını düşünüyorum ayrı ayrı kişilerin

Kiminin açısı otuz derece gün görmez

Biraz daha açılır bir pencere kırk beş derece (Kansu, 1955, s. 39).

Sevginin ve tabiatın ozanı Kansu, şiirlerinde insanla tabiatı iç içe değerlendirir. Onun şiirlerinin çoğu tabiat konuludur. Ancak tabiata ait kavramlar, sıradanlıktan uzak, yeni anlamlarla karşımıza çıkar. İnsanı anlatırken tabiata ait sıfatları kullanarak hem anlatımı zenginleştirir hem de sıcak ve samimi bir ortam hazırlar. Doğa, sadece bir süsleme ve betimleme ögesi değil, şiirinin beslendiği bir ana kaynaktır (Özdemir, 1978, s. 7).

Kansu, doktorluktan, şairlikten ve yazarlıktan önce, idealist ve erdemli kişiliği, sevecen tutum ve davranışlarıyla tanınır. Kendisini bir halk ozanı olarak gören Kansu, bireysel duygulu şiirlerinde halk diline yaslanır. Şiirlerini halk şiir geleneğinden esinlenerek yazdığını şöyle ifade eder: “Halk şiirinde öykündüğümü söyleyebilirler. Ben o şiire öykünmüyorum; okulum benim o

şiiir; şiiiri o okulda öğrendim. Gerçek şiiir de orada, halktadır, diyorum. Böyle deyince de halkın dili ile sevinçlerini sevinçlere, dertlerini dertlere bağlayarak yazıyorum. Ben aşkların, isteklerin, dileklerin ozanıym...” (Kansu, 1967, s. 10).

Kansu, halkın içine karışarak Anadolu gerçeğini bizzat yaşayarak anlatır. Onun şiirinde asıl olan insandır. Haksızlığa, insan kıymına ve acılara tahammülü olmayan Kansu’nun duyarlılığı, hümanist bir tavırla Türkiye coğrafyasını aşarak bütün insanların sorunlarını dile getirmeye kadar varır. Erzurumlu İmdat ile Meksikalı Alvarez’i bir çocuk saflığıyla el ele, gönül gönüle dolaştırır. Bu yönüyle Kansu’nun şiirlerinin vazgeçilmez teması, “dünyanın çiçeklerine” benzettiği çocuklardır.

Kansu’nun eserlerinde bakıldığında sanatının merkezinde insanın olduğu bilinçli bir sanatçı ile karşılaşırız. Yaşamın içindeki insanın evrensel yönlerini irdelemeye çalışırken “çocuğu” da ihmal etmez. Zira çocuk, sadece geleceğin büyüğü değil, korumasız ve yardıma muhtaç oluşuyla da insan yaşamının tam da ortasındadır. Şairin çocuk temasını işlerken sosyal sorumluluk şuuruyla hareket ettiğini görmekteyiz. Bu tür şiirlerde amaç, genç neslin terbiyesi, çocukların iyi yetiştirilmesi ve bilinçli bir toplum oluşturmaktır.

Kansu’nun Şiirinde Çocuk:

Çocuklar şairi olarak kabul gören Kansu, “dünyanın bütün çiçekleri” (Kansu, 1951, s. 34) olarak gördüğü çocuklara sevgi ve şefkatle bakar. Sadece Anadolu’nun ücra köşelerinde hastalıkla, ölümlle mücadele eden çocukları değil, büyük kentlerin varoşlarında çocukluğunu ve umutlarını kaybeden çocuklara da sevgiyle yaklaşır. Evrensel manada bütün çocuklara duyarlı olduğu için de en güzel şiirlerini onlar için yazar. Zira “Çocuklar” şiirinde ifade ettiği gibi dünya onlarla güzelleşecek ve geleceğin “kardeş dünyası” onlarla kurulacaktır:

Dostlarım, bu türkü çocuklar içindir, gök mavisi,

Ben en güzel günleri onlarda görüyorum,

Onlarla gelecek kardeş dünyaya selam gönderiyorum,

Onlarla gelecek bahar günlerimizin en sevgilisi (Kansu, 1951, s. 66).

Bir çocuk hekimi olarak hayatını onlara adayan şair, idealizm çerçevesinde kalmamış, çocukların ruhunu yakalamayı başarmıştır. Yaşama sevinci olarak gördüğü çocuklar için onun dünyasında ayrıma yer yoktur. “Andersen (Sokak)” şiirinde o, dünyanın bütün çocukları için aynı ıstırabı duyar. Nerede olursa olsun bütün çocuklar kardeşler ve çocuksu duygular taşırlar:

Danimarka'ya kar yağmış
Kar yağıyor Türkiye'ye
Kar leylaklarına dokunmayın
Uzak düşlerden geldiler
Döküldüler, çocukluğun yorgun kuşları
Kar yağmış sokaklara dokunmayın (Kansu, 1970, s. 23).

Kansu, çocuk temini sadece soyut bir düşünce olarak ele almaz. Çocuk hekimi olan şairin onlara daha gerçekçi yaklaştığı görülür. “Alp Türküler (Gıyyom Tel)” şiirinde olumsuzlukların çocuk ruhu üzerindeki etkisine değinerek utancın onları hangi durumlara soktuğu dile getirilir:

Utanç, zulüm bu dünyada durdukça
Gıyyom Tel gene gelir,
Çeker okunu düşürmek için,
Utancı onura çevirmek için
Elmayı can evinden vurur (Kansu, 1970, s. 17).

Çocukları Anadolu'nun zorlu koşullarında korumaya çalışan Kansu, her fırsatta onları koruma içgüdüsüyle hareket eder. Bir hekim olarak çocuk ölümlerine şahit olan şair, bu acıyı “Erzurumlu İmdat” şiirinde annelerin ağıtlarıyla vermeye çalışır. Yoksulluktan dolayı ailesiyle Erzurum'dan göçen İmdat, henüz altı yaşında bir “ana kuzu” sudur. Çıktığı ceviz ağacından düşerek ölmüştür:

Dalsız kalasın, oğlumun dalını kıran
El bahçesinin zalımı ağaç
Kuzu oğlum! Meleme kurban olduğum
İmdat! İmdat oğul, İmdat! (Kansu, 1994, s. 95).

Kansu'nun çocuklar için yazdığı şiirlerinde sanat kaygısı taşımadığı görülür. “Bahar İşleri” şiirinde baharın gelişiyiyle mutlu olan şair, “mıntanları yırtık, çarıkları delik mahzun ırgatlarla” karşılaşınca rüya âleminden irkilerek uyanır. Çocukların dünyanın bütün

güzellilerinde istifade etmesini isteyen şair, onları baharın güzellikleriyle sevindirmek niyetindedir. Bu yüzden çocukları dünyanın bütün kötü mekânlarından kurtarıp kendi yüreğinde güzellikler içinde yaşatmak ister:

Hep bahar işleri, beyaz dal işleri

Kalbimde sürdüğüm o güneşli tarla

Sonra, gülümseyen dünya yemişleri

Bütün insanlara, bütün çocuklara (Kansu, 1991b, s. 29).

Kansu, çoğu şiirinde çocuk ile tabiat arasında bir ilişki kurarak onları bütünleştirir. Ona göre, çocuk ile tabiat arasında gizli bir iletişim dili vardır. Çocuk ya şairin yüreğinde ya da tabiatta güvende olabilecektir. Ancak çocukça sevinçler, bir milleti mutlu kılabilir. Çocuğa yatırım, aynı zamanda geleceğe yatırım olarak kabul edilir. Bu yüzden çocuk, hayal ve umut olarak sembolleştirilir onun şiirinde. Çocuk, küçük şeylerle mutluluğu yakalayabilendir. “Yola Çıkanlar” şiirinde mahsulünü pazarda satmak için gece vakti yola çıkan anne ile babanın yanında kayaların gölgesinden korkarak yürüyen çocuğun dünyasından bahsedilir. Pazar yerinde çıplak ayakla toprağa basan çocuk, her şeyden habersiz, yaşama sevinciyle dopdoludur:

Bilmez ne alınır, ne satılır

Bildiği, toprağa sevinçle basan

Üşüyen ayaklarıdır

Elinde sapsarı bir ayva vardır (Kansu, 1994, s. 19).

Kansu, bazen tabiat karşısında çocuksu duygularla hareket eder ve bunun için de çocuksu bir tavır takınır. “Kır Bekçisi” şiirinde çocukça bir ruh, çocuksu ifadelerle sunulur. Baharla birlikte gelen sevinç, şairi çocuklaştırır:

Selvi kavak keseceğim

Kendime bir ev yapacağım

Bir göz oda, bir bahçe,

Yağmur yağacak ayva dalına... (Kansu, 1991b, s. 106).

Geleceğe ümitle bakan Kansu’ya göre Türkiye’nin geleceği olan bu çocuklar, imkânsızı gerçekleştireceklerdir. Halkın duru kaynağından çıkarak durulmaz bir nehir olacak ve güçlü

Türkiye'yi oluşturacaklardır. İstiare yoluyla çocuk yerine çiçeği sık sık kullanan Kansu, çiçek ve çocuğu birleştirir. “Dünyanın Bütün Çiçekleri” adlı şiirinde çocuksuz bir dünya tasavvur etmenin mümkün olmadığını belirten şair, artık ölümden korkmadığını, ancak çiçeksiz kalma endişesi taşıdığını özellikle vurgular. Emekli bir öğretmenin son arzusu olarak tasavvur edilen şiirde köy çocukları, onu hayata bağlayan tek ümididir. Şair, sahiplenme duygusuyla, çocukları Anadolu'nun sert ve acımasız gerçeğinden çıkarıp hayal dünyasında yaşatır. Zira Anadolu'nun kırlarında, dağlarında yaşayan çocuklar, ilgiye ve şefkate muhtaçtır. Kansu, Anadolu çocuklarından hareketle şiirinin nakarat kısmında dünyanın bütün çocuklarını kucaklar:

Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum,

En güzellerini saymadım çiçeklerin,

Çocukları, öğrencileri istiyorum.

Yalnız ve çileli hayatımın çiçeklerini,

Köy okullarında açan, gizli ve sessiz,

O bakımsız, ama kokusu eşsiz çiçek.

Kimse bilmeyecek, seni beni kimse bilmeyecek,

Seni beni yalnızlık örtecek, yalnızlık örtecek (Kansu, 1951, s. 34).

“Günce” şiirinde Kansu, çocuk ile yaşama sevincini özdeşleştirir. Bu yüzden çocuğun gönlünce yaşamasını ve mutlu olmasını diler. Çocuk, masalların itibarı âleminde oluşturulan güzelliklere sahip olmalıdır. Tabiat gibi, çocuk da saflığı ve güzelliği simgeler. Çocuk bazen çimendir, bazen de salkım salkım üzündür. Şair, hayatını çocuklara ve tabiata göre düzenlemektedir:

Saatimi güneşe kuruyorum

Çocuklara kuruyorum saatimi

Yaşamaya kuruyorum saatimi

Çın çın etsin çocukların sevinci (Kansu, 1994, s. 154).

Kansu'nun şiirinde çocuk ve yoksulluk kavramları iç içe geçer. Sadece bizdeki çocukların sefalet dolu yaşantısı dile getirilmez. Babasıyla “yeşil yosunlu tümsek”te yan yana oturmanın mutluluğunu yaşayan çocuk ile küçük Alvarez arasında geçen konuşma şeklinde

kurgulanan şiirde, farklı iki dünyanın karşılaştırılması yapılır. Geri kalmış ülkelerdeki çocukların da yaşam mücadelesini şiire taşır. Savaşların ortasında kalan, milliyeti ve dini ne olursa olsun bütün çocuklara yardım elini uzatır. “Çocuğun Gördükleri” şiirinde Meksikalı Alvarez’i hürriyet mücadelesi içerisinde dimdik gösterir. Onun yoksulluğunu, özgür olamadığına bağlayarak sosyal meseleler karşısındaki tavrını belirler:

Alvarez’in babası mahzundu

Dereelerde güzel alabalıklar vardı

Alvarez’in babası yine mahzundu

Uzaktan bir Meksika şarkısı duyuldu

Bütün halk şarkılarıyla mahzundu

Alvarez de bu şarkılarla büyüyordu (Kansu, 1994, s. 23).

“Ağır Hava” şiirinde Kansu, hangi renge ve dile sahip olursa olsun çocuklar arasında ayrıma gitmeden onlara sevgiyle yaklaşır. Ona göre kötülükleri hak etmeyen çocuk, savaşların ve çirkinliklerin bulunduğu bu dünyaya yakışmayan çiçeklerdir:

Linç edilmiş zencilerin kokusu bulutlarda

Gelir pamuk tarlalarından, çekip yağından ölüleri

Parçalanır milyon çarpı milyon

Hastalıkların, kavgaların, boşanmaların atomu (Kansu, 1991b, s. 78).

Şiirde anlatılan çocuk, maddi sıkıntılar çektiği için mutlu değildir. Sefalet içinde yaşayan çocuktan hareketle eşitsizliğin insanı ne hallere düşürdüğü vurgulanmaktadır. Böylesi bir tablo ile şairin mesajlarını iletmek için özellikle kurgulandığı görülür.

Henüz bir buçuk yaşındayken annesini kaybeden Kansu, ölüm acısıyla erken tanışmış ve şiirlerinde ölüm temini “ben” çerçevesinde işlemiştir. Birçok şiirde çocuk ölümlerini işleyen şairin özellikle “Kara Dumanlı Ölüm”, “Kamyon Çarpmış Çocuğa Ağıt”, “Tabanca”, “Babalar ve çocuklar” ve “Sele Gitmiş Küçük Kıza Ağıt” gibi şiirlerinde çocuk ve ölüm karşıtlığı üzerinde durduğu görülür. Kansu, ölüm kavramını çiçeklerden ve meyvelerden faydalanarak işler. Çocuk bazen gül, bazen de böğürtlen ve salkım söğüttür. Onun yaşama sevincini ifade etmek için de karanfil, vişne, elma, ayva, papatya, kiraz ve iğde gibi ifadeler kullanır.

“Kara Dumanlı Ölüm” şiirinde aç bir şekilde simit satan çocuğun yanarak ölümü dramatik sahnelerle dile getirilir. Yaşama sevinci ile ölüm acısı iç içedir. Böylesi bir ölümün Tanrı’dan geldiğine inanmayan şair, insanları suçlamaktadır. Zira Tanrı kullarını yakarak yanına almaz. Onların kulaklarına ölümün güzelliğini üfleyerek “sonsuzluğun ağılına” alır. Şiirdeki bu kasvetli hava sık sık tekrarlanan “kara” sözcüğüyle verilir:

Bitse bitse kara biter otları

Açsa açsa kara açar gülleri

Ne karaymış yazıları

Okunacak bir gün kara taşlarında

Kapkara adı ölümün

Çıgırışan gül dudaklarında... (Kansu, 1994, s. 54).

Kansu, sevinç kaynağı olarak gördüğü çocuğun ölmesini kabullenemez ve ona ağıt yakar. “Kamyon Çarpmış Çocuğa Ağıt” şiirinde hayat ile ölüm arasındaki ince çizgiyi, çocuksu sevincin sona ermesi olarak gören şair, onu buğday taşıyan bir kamyonun arkasında koşturarak ölümle tanışır. Çocuk, buğdaydır. Bir tarafta hasadın bolluğu, diğer tarafta çocuğun ölümü, şairi farklı değerlendirmelere sevk eder. Böylece hayattaki tezattan hareketle bir ağıt oluşturur:

Bilmeme var mıydı, yok muydu?

Vardı, yarım saat önce yolun kıyısında,

Buğday taşıyan bir kamyonun arkasında,

Yoktu şimdi... Varlığın çelişmesine ağıt (Kansu, 1994, s. 105).

Çocuğu hüznü dolu bir tablo içinde anlatan bu ifadeler, ölüme yakışmayacak kadar güzeldir. Ölümün çirkinliği, çocuğu anlatan ifadelerin güzelliğinde saklıdır. Şaire göre, çocuk okumalı, kendini ve ülkesini geliştirmelidir. Ölümle birlikte, sadece çocuk değil, ümitler de son bulmaktadır. Zira çocuğu ifade edecek olan “alfabe, tebeşir tozu, kara tahta, eski okul önlüğü” gibi sözcükler yerine “kan, çırpınan kuş, soğumuş kalmış küçük eller” kullanılması, varlığın çelişmesini gösterir.

“Tabanca” şiirinde toplumun farklı bir sıkıntısına dikkat çekilir. Ölüm, namlunun ucundadır, yönü ise çocuğadır. Rize’de kaçak tabanca yapan baba, “uzun dar namlu”dan çıkan

ikiz kurşunun kendi oğlunu vuracağından haberi yoktur. Bir baba ve yanlış değer yargıları, beraberinde hazin bir tabloyu hazırlar. Çünkü oğlunu öldüren, mavnada yıldızlara karşı üşüyen başka bir çocuktur:

Tabanca karakolda

Soğumuş namlusu

Arıyorlar sahibini

Sahibi bir mavnada

Üşür yıldızlara karşı (Kansu, 1994, s. 153).

“Babalar ve Çocuklar” şiirinde hayatı tanımadan, sevinçleri ve aşkları yaşamadan ölen çocuklara hayıflanma söz konusudur. Şiirde geçen “İlk cemre suya inerken/Kanınıza erken bir gülle düşmüş ölüm” ifadesi şairin çocuk ölümleri karşısındaki tahammülsüzlüğünü gösterir. Şair, çocuk ve ölüm kavramlarını birbirine yakıştıramaz. Ancak bu gerçeğe dayanamayan Kansu, toplumun birtakım değerlerini sorgulamaya çalışır:

Ölüm bizden önce çıkıyorsa sokağa

Çiçek sevişmeden dökülüyorsa

Yaşam bir gömüttür öyleyse

Bir yanlışlık var bu düzende (Kansu 1994: 196).

“Sele Gitmiş Küçük Kıza Ağıt” şiirinde yoksul bir ailenin çocuğu olan Sedef’in selularına kapılarak ölümü ele alınır. Tepedeki pembe evlerinde, tabiatla iç içe ve iğde ağacıyla dost yaşayan Sedef, Mamak İlkokulu’nda okumaktadır. Okulda suyun dost olduğu öğretilmiştir. Akşam elinde ekmek, evine giderken “fakir düşmanı” sel suyuna kapılmış ve cesedi, ana olarak gördüğü iğde ağacına sarılı bir şekilde bulunmuştur. Küçük şeylerle mutlu olabilen çocuk kalbi, hayatın zorluklarına direnmeden ölüme teslim olur. Ölüm, yine galip gelmiştir insanoğluna. Şair, yoksulluğun ve acımasız doğa koşullarının çocuklara neler yapabileceğini dramatik bir tarzda şiire aktarır:

İğde ana! Söyle kimdir daha güçlü?

Ölüm güçlü güzel kızım, hepimizden güçlü,

İnsan bir acı çekmekte güçlü! (Kansu, 1991, s. 87).

Şair, Anadolu gerçeğini, çocuktan hareketle vermenin peşindedir. “Deniz Kıyısındaki Kale” şiirinde karşılaşılan tablo, sefalet ve ölümdür. Masalların hayal dünyasında mutlu olan çocuk, ölüm gerçeği karşısında direncin ve yaşamın sembolü olur:

Yeniden geldi deniz

Vurdu ölümüne alamadı

Vurdu güle alamadı

Alamadı çocuğun kalesini

Çocuk açtı kalesinin kapısını

Ölümlü aldı denizi

Gülle aldı denizi

Düşleriyle aldı denizi

Çocuk aldı bütün denizi (Kansu, 1994, s. 55).

Kansu, Turhal’da çocuk hekimi olarak çalışırken kızamık salgını baş gösterir. Bir kış günü çıkan bu salgınla mücadele eder, ancak çocuk ölümlerine engel olamaz. Sadece bir köyde yirmi üç çocuğun ölmesi, şairi derinden etkiler ve ona “Kızamuk Ağıdı” şiirini yazdırır. Şiirde Anadolu köylüsünün yaşadığı zor şartlar, kızamığa kurban giden çocukların ölümü bir ağıt olarak dile getirilir. Şiirin öznesi, gamlı, donuk kış güneşidir. Onun gözlemleriyle yaşananları takip ederiz. Bir kış günü, her tarafı karla örtülü olan bu köyde ölüm kol gezmektedir. Hastalıktan ve ölümden habersiz çocuklar, yere düşmüş bir gül gibi solmaktadır. Yüzlerinde gelincikler açan bu çocukların masum bakışı, şairi hüznü sevk eder:

Habersiz hepsi, kızamuktan ve ölümden,

Kirli yüzlerinde açan ölümden habersiz,

Ve düşmüş bir gül oluyorlar birden,

Bebekler ölüyor, ölümden habersiz (Kansu, 1951, s. 30).

Ölüm gerçeğinin bütün soğukluğuna rağmen Kansu, yaşama sevincini masalların gizemli havasında bulma gayretindedir. Masal dünyasında çiçeklere karşı şarkı söylemek onu mutlu kılacaktır. Gerçek mutluluğu çocuksu sevinçlerde bulan Kansu, “Kar Şarkısı” şiirinde

çocukluğuna dönme hayalini kurar. Bir kış günü yapılan tren yolculuğunda, satıcı bir çocuktan alınan yumurta onun için yaşamın tadıdır. Zira insanı mutlu eden küçük zevklerdir:

Şimdi bir trende olsam

Kar yağsa istasyona

Bir çocuktan yumurta alsam

Uzun ince saat kuleleri

Küçük kentlerin sokaklarına varsam

Akşam vaktinde ışıtsam evleri (Kansu, 1994, s. 58).

Dış âlemin acımasızlığı karşısında çocukluğuna geri dönme temi, “Bir Çocuk Bahçesinde” şiirinde de karşımıza çıkar. Çocukluğa dönüş, sadece istekte kalmaz, şairin çizdiği tablolarla kullandığı renklerde de hissedilir. Yaşama arzusunu ve cennetini kaybeden şair, aralarına alması için çocuklara yalvarmaktadır. Zira kaybettiklerini çocukların renkli dünyasında bulabilecektir:

Çocuklar beni de aranıza alınız, nolur,

İçimde ağlamak, ağlamak iştiyakı var,

Kaybettiğimi aradım: Bu ne bir parça renk,

ne bir parça nur,

Ben cennetimi kaybetmişim çocuklar (Kansu, 1941, s. 8).

Sonuç:

Kansu, Türk Edebiyatı içerisinde herhangi bir edebî topluluğa bağlı kalmadan gerek düzyazılarında gerekse şiirlerinde Anadolu’yu anlatmayı ve onun ruhuna nüfuz etmeyi amaçlamış Cumhuriyet dönemi sanatçılarından. Şiir serüvenine başladığı 1940’lı yıllardan ölümüne kadar bir halk ozanı olarak kalma gayretini sürdürür. Şiirinde kendi deyimiyle politikanın estetiğini yaparak faydacılığı ön plâna çıkarır. Ancak şiirinde sosyal meselelere yer vermesine rağmen sanat endişesinden uzaklaşmaz.

Anadolu erenlerini kendine örnek alan Kansu, özelde Anadolu insanını, genelde ise bütün insanlığı anlatma yolunu seçer. Zira ozan olmanın yolu, halktan biri olmak ve halkı anlatmaktan geçtiğine inanır. Anadolu’da bulunduğu yıllar, onun hem insan hem de şair

kimliğinin oluşmasını sağlar. Yoksulluğa ve çaresizliğe tahammülü olmayan Kansu'nun hemen her şiiri umutla biter.

Eğitimci kimliğiyle topluma yön vermeye çalışan Kansu'nun, dünyanın çiçekleri olarak gördüğü çocukların olumsuzluklardan etkilenmesine tahammülü yoktur. Edebiyatımızın çocuk şairi olarak kabul edilmesinin altında, evrensel manada dünyadaki bütün çocukları kucaklaması yatmaktadır. Onun şiirindeki çocuk, bazen ceviz ağacından düşerek ölen İmdat, bazen gecekonduların sıkıntısını küçük omzunda taşıyan ve sele kapılarak ölen Sedef, bazen de özgürlük mücadelesi içinde yer alan Meksikalı Alvarez'dir.

Hekim olan Kansu'nun en büyük mücadelesi, çiçek olarak gördüğü çocuğu ölümün acımasız pençesinden kurtarmaktır. Anadolu'nun gerçeği; sefalet, hastalık ve ölümdür. Hemen bütün şiirlerinde bu gerçeği yansıtmaya çalışan Kansu, Anadolu'nun kurtuluşunu Atatürkçülüğün doğru anlaşılmasında bulur.

Kaynaklar

- Aktaş, Ş. (1996). *Yenileşme dönemi Türk şiiri ve antolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğan, M. H. (Mart 1998). Ceyhun Atuf Kansu'nun yanık havası. *Varlık*, No. 1086.
- Enginün, İ. (Ocak Şubat 1992). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri. *Türk Dili* (Türk Şiiri Özel Sayısı IV-Çağdaş Türk Şiiri), s. 481-482.
- Erkal, M. (1998). *Ceyhun Atuf Kansu, hayatı, eserleri ve şiirlerinin tema bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Erişen, S. (Nisan 1978). Ceyhun Atuf Kansu için. *Ilgaz*, No. 199.
- Kansu, C. A. (1941). *Bir çocuk bahçesinde*. Ankara: Recep Ulusoglu Matbaası.
- Kansu, C. A. (1951). *Yanık hava*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kansu, C. A. (1955). *Haziran defteri*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kansu, C. A. (1961). Türkü bilmek. *İmce*, No. 6 (1 Ekim 1961).
- Kansu, C. A. (1967). Ben. *Papirüs*, (Temmuz 1967).
- Kansu, C. A. (1970). *Buğday, kadın, gül ve gökyüzü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kansu, C. A. (Şubat 1972). Halk kaynağı. *Ilgaz*, No. 125.
- Kansu, C. A. (Nisan 1978a). Yaşantım. *Ilgaz*, No. 199.
- Kansu, C. A. (Nisan 1978b). Ceyhun Atuf Kansu yaşamını anlatıyor. *Özgür İnsan*, No. 54.
- Kansu, C. A. (1991a). *Güneş salkımı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Kansu, C. A. (1991b). *Bir kasabadan resimler*. (der. Muzaffer Uyguner). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kansu, C. A. (1994). *Halk albümü*. (der. Muzaffer Uyguner). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (1994). *Çağdaş Türk edebiyatı 3*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Özdemir, E. (Nisan 1978). Sevginin ve doğanın ozanı, *İlgaz*, No. 199.
- Salihoğlu, M. (Ocak 1976). Ceyhun Atuf Kansu, *İlgaz*, No. 172.
- Tanpınar, A. H. (1982). *19'uncu asır Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.